

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Een trip langs de hagen: van het socialezekerheidsrecht

[inleiding]

Lanting, L.; Peters, S.; Westerveld, M.

Publication date

2011

Document Version

Final published version

Published in

Een trip langs de hagen van het socialezekerheidsrecht: liber amicorum voor prof. mr. J. Riphagen

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Lanting, L., Peters, S., & Westerveld, M. (2011). Een trip langs de hagen: van het socialezekerheidsrecht: [inleiding]. In B. B. B. Lanting, S. S. M. Peters, & M. Westerveld (Eds.), *Een trip langs de hagen van het socialezekerheidsrecht: liber amicorum voor prof. mr. J. Riphagen* (pp. 1-4). Boom Juridische uitgevers.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

EEN TRIP LANGS DE HAGEN

van het socialezekerheidsrecht

Liber amicorum voor prof. mr. J. Riphagen

Onder redactie van:
Mr. dr. drs. B.B.B. Lanting
Mr. dr. S.S.M. Peters
Prof. mr. M. Westerveld

Boom Juridische uitgevers
Den Haag
2011

© 2011 B.B.B. Lanting, S.S.M. Peters en M. Westerveld (red.) / Boom
Juridische uitgevers

Omslagfoto: Dirk Gillissen

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van reprografische verveelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (art. 16 Auteurswet) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

ISBN 978-90-8974-439-5
NUR 825

www.bju.nl

INHOUDSOPGAVE

LIJST VAN AFKORTINGEN	vii
EEN TRIP LANGS DE HAGEN van het socialezekerheidsrecht	1
STELSEL IN BEWEGING	
1 Verwijtbare werkloosheid en incentivering: two is company, three is none <i>Robert Knegt</i>	5
2 Activerend sociaal recht, een rechtsgebied op het snijvlak <i>Mies Westerveld</i>	19
3 Dynamiek en bescherming: waar liggen de grenzen? <i>Saskia Klosse en Saskia Peters</i>	35
VOETANGELS EN KLEMMEN	
4 De loonsanctie <i>Edith Franssen</i>	51
5 Volg het spoor terug <i>Jaap van Slooten</i>	65
6 Een gat in het vangnet <i>Willem Bouwens</i>	73
RECHTSBESCHERMING	
7 Nooit recht op WW na strafontslag? <i>Anita Damsteegt en Linda Lanting</i>	85
8 De omvang van het geding en ongelijkheidscompensatie <i>Pieter Fluit</i>	103

9	Schadevergoeding na arbeidsongeval en beroepsziekte <i>Wim Eshuis</i>	117
----------	--	-----

**SUPRANATIONALE NORMSTELLING,
NATIONALE VORMGEVING**

10	Grensoverschrijdend socialezekerheidsrecht: Nederland en het Hof van Justitie <i>Frans Pennings</i>	135
11	Socialezekerheidsrecht en mededingingsrecht <i>Eddy Dijt</i>	149
12	De internationaalrechtelijke grenzen van re-integratie <i>Malva Driessen</i>	161

BIBLIOGRAFIE VAN JAAP RIPHAGEN	177
---------------------------------------	-----

OVER DE AUTEURS	185
------------------------	-----

LIJST VAN AFKORTINGEN

AAW	Algemene Arbeidsongeschiktheidswet
Abbb	Algemene beginselen van behoorlijk bestuur
ABRvS	Afdeling Bestuursrechtspraak Raad van State
Abw	Algemene Bijstandswet (1996)
AKW	Algemene Kinderbijslagwet
AOW	Algemene Ouderdomswet
Awb	Algemene wet bestuursrecht
AWBZ	Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten
AWW	Algemene Weduwen- en Wezenwet
BW	Burgerlijk Wetboek
CAO	Collectieve arbeidsovereenkomst
CRvB	Centrale Raad van Beroep
CWI	Centrum voor Werk en Inkomen
EC	Europese Commissie
EEG	Europese Economische Gemeenschap
EG	Europese Gemeenschap
ECRM	Europese Commissie voor de Rechten van de Mens
EGB	Extra Garantierегeling Beroepsrisico's
EHRM	Europees Hof voor de Rechten van de Mens
ESH	Europees Sociaal Handvest
EVRM	Europees Verdrag van de Rechten van de Mens
EU	Europese Unie
FML	Functionele Mogelijkheden Lijst
HR	Hoge Raad
HvJ	Hof van Justitie
IAO	Internationale Arbeidsorganisatie
ILO	International Labour Organization
IVBPR	Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en Politieke Rechten
IVESCR	Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten
IVBPR	Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten
Mb-SZW	Maatregelenbesluit socialezekerheidswetten
Mw	Mededingingswet
NMa	Nederlandse Mededingingsautoriteit
OPS	Organisch Psycho Syndroom
PEMBA	Wet Premiedifferentiatie en marktwerking bij arbeidsongeschiktheid
RWW	Rijksgroepregeling Werkloze Werknemers
SMA	Sociaal Maandblad Arbeid

EEN TRIP LANGS DE HAGEN

SUWI	Wet Structuur uitvoeringsorganisatie werk en inkomen
SZR	Socialezekerheidsrecht
SZW	Sociale Zaken en Werkgelegenheid
UWV	Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen
VWEU	Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie
WAO	Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering
WAZ	Wet Arbeidsongeschiktheidsverzekering Zelfstandigen
WGA	Werkhervatting Gedeeltelijk Arbeidsgeschikten
Wet REA	Wet op de (re)integratie arbeidsgehandicapten
Wet WIA	Wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen
WIJ	Wet Investeren in Jongeren
WMO	Wet maatschappelijke ondersteuning
Wulbz	Wet uitbreiding loondoorbetalingsverplichting bij ziekte
WVG	Wet Voorzieningen Gehandicapten
WW	Werkloosheidswet
WWB	Wet Werk en Bijstand
WWV	Wet Werkloosheidsvoorziening
Zvw	Zorgverzekeringswet
ZW	Ziektewet

EEN TRIP LANGS DE HAGEN van het socialezekerheidsrecht

De carrière van Jaap Riphagen staat in het teken van combineren: van functies zowel als rechtsgebieden. Jarenlang combineerde hij het werk als rechter met dat van hoogleraar; jarenlang doceerde hij en sprak hij recht op de rechtsgebieden socialezekerheidsrecht en ambtenarenrecht. Combineren impliceert het verkennen van scheidslijnen, een kenmerk van het werk van Jaap. Die verkenning is een zoektocht naar verbinding, maar kan ook tot een pleidooi voor aanscherping van de grenzen leiden. Op die verkenningstocht stuit men nu eens op rechtsgebieden waartussen ondoordringbare hagen zijn opgetrokken, dan weer op gebieden die door meer open heggetjes zijn omzoomd, waar een blik op wat er aan de andere kant gaande is heel wel mogelijk is of zelfs wordt aangemoedigd.

Socialeverzekeringsrecht hoort tot deze laatste categorie. Zonder te willen treden in het mijneveld van de definiëring, stellen we vast dat socialeverzekeringsrecht als rechtsgebied ligt ingeklemd tussen aan de ene kant het arbeidsovereenkomstenrecht en aan de andere het sociaalvoorzieningsrecht. En tussen deze buurlanden is vanouds een levendig verkeer gaande van taal, uitgangspunten en gedachtevorming. De discussie over ontslagrecht en WW moge actueel lijken, zij is al zo oud als het bestaan van de WW.

Op vrijwel alle deelgebieden van het socialezekerheidsrecht zien we door de wetgever gecreëerde of door de rechter geïnitieerde vormen van doorwerking en zien we dwarsverbanden ontstaan of juist door de wetgever worden doorgesneden. De geslotenheid van de grenzen varieert in de jaren als die van hagen in de seizoenen. Bij een raadpleging van Jaap's publicatielijst komen haast vanzelf woorden op als aansluiting, grensvlak, doorwerking en dwarsverband. Het was voor de diverse amici die dit liber hebben volgeschreven dan ook niet zo moeilijk zich door dit thema te laten inspireren. Daarbij hebben zij zich laten leiden door uiteenlopende invalshoeken. Wij hebben deze teruggebracht tot vier thema's.

Onder de noemer *Stelsel in beweging* gaan Robert Knegt, Mies Westerveld, Saskia Klosse & Saskia Peters in op wat misschien het meest actuele thema van het socialezekerheidsrecht is, de juridische vormgeving van het beleidsadagium 'werk boven inkomen'. Knegt (Verwijtbare werkloosheid en incentivering) bespreekt het dilemma van de overheid die zich heeft voorgenomen op afstand te blijven teneinde met een juiste dosering van prikkels een proces van zelfsturing op gang te houden. De aanduiding 'dilemma' laat zien dat hier een probleem speelt: incentivering lijkt eerder te moeten leiden tot intensivering dan

tot de beoogde afzijdigheid. Westerveld (Activerend sociaal recht) beschrijft de ontwikkelingen in de wetgeving op het terrein van arbeid en ziekte in achtereenvolgens het arbeidsrecht, het socialeverzekeringsrecht en het bijstandsrecht. Zij stelt vast dat hier een eigen rechtsterrein is ontstaan dat om een consistente vormgeving vraagt. En Klosse & Peters (Dynamiek en bescherming) stellen zich de vraag of bij een beleidsadagium ‘werk boven inkomen’ het streven naar activering per definitie de bescherming van de werknemer aantast. Aan de hand van recente wijzigingen in de WW wordt onderzocht of hierin een nieuw evenwicht kan worden c.q. is gevonden.

Fundamentele wijzigingen in de sociale zekerheid gaan vaak gepaard met kinderziektes en soms met welhaast onbehandelbare aandoeningen. Deze problematiek staat centraal in het tweede deel, getiteld *Voetangels en klemmen*. Edith Franssen (De loonsanctie) bespreekt het – vaak bekritiseerde en al even zoveel malen aangepaste – instrument van de verlengde loondoorbetalingsplicht voor de werkgever die niet loyaal aan het door de overheid beoogde proces van zelfsturing meewerkt. Net als diverse auteurs voor haar, betoont zij zich kritisch jegens dit middel. Er kleven nog steeds de nodige onvolkomenheden aan, zo luidt haar conclusie, en deze zijn ten dele te herleiden tot een gebrekkige aansluiting van het socialezekerheidsrecht, het arbeidsrecht en het bestuursrecht. Jaap van Slooten (Volg het spoor terug) ontruikt aan de vergetelheid dat het Jaap Riphagen was, die de aandacht vroeg voor een lacune in de arbeidsrechtelijke bescherming na ‘Roovers/De Toekomst’, één van de oeruitspraken over het recht op re-integratie. Van daaruit maakt hij een sprong naar het hier en nu. Net als Riphagen destijds, signaleert hij een tekortkoming in het bestaande systeem en, eveneens net als Riphagen, schuwt hij het aanreiken van de zijns inziens best denkbare oplossing niet. Hij eindigt zijn bijdrage met een citaat van de emeritus dat we hier niet zullen verklappen. Willem Bouwens (Een gat in het vangnet) sluit de reeks af met de signalering van een leemte in het systeem van inkomensbescherming van zieke werknemers. Werknemers die na twee jaar loondoorbetaling bij de eigen werkgever re-integreren in passend werk en vervolgens weer ziek worden, kunnen op een zeker moment qua sociale bescherming tussen wal en schip vallen. Hun werkgever betaalt niet meer, hoeft dat ook niet, het UWV (lees: de vangnetregeling) geeft eveneens niet thuis. Hier lijkt ingrijpen door de wetgever geboden, aldus Bouwens.

Deel drie van de rondleiding staat in het teken van *Rechtsbescherming*. Anita Damsteegt & Linda Lanting (Nooit recht op WW na strafontslag?) behandelen de rechtspositie van de ontslagen ambtenaar na het (nagenoeg) verdwijnen van de haag tussen het ambtenarenrecht en het reguliere socialezekerheidsrecht. De aansluiting tussen het ontslagrecht en het werkloosheidsrecht ligt de emeritus

vanouds na aan het hart, zo stellen zij vast. Het was namelijk het onderwerp van zijn in 1985 verschenen dissertatie, getiteld ‘Ontslag en het recht op WW-uitkering’. In hun bijdrage bespreken zij een aantal rechtsvragen met betrekking tot de aansluiting tussen de WW en het ambtenarenrecht dat zich na strafontslag van een ambtenaar kan voordoen en waarover de rechter zich nog niet heeft uitgesproken. Nu Jaap als rechter nog volop actief is, zouden deze vragen op een zeker moment zomaar bij hem ter behandeling kunnen komen. Mocht dat gebeuren, dan is de cirkel daarmee op een mooie manier rond. Pieter Fluit en Wim Eshuis gaan in op onderdelen van de sociale zekerheid waar de rechtsbescherming tekortschiet. Fluit (De omvang van het geding en ongelijkheidscompensatie) signaleert een kloof tussen burger en toegang tot recht als gevolg van het complexe bestuursprocesrecht, de formele invulling van rechtsregels door de bestuursrechter en het feit dat burgers hun geschillen zonder procesvertegenwoordiging aan de rechter kunnen voorleggen. Hij stelt vast dat zonder corrigerende maatregelen van de kant van de wetgever de ongelijkheidscompensatie ernstig in het geding is. Eshuis (Schadevergoeding na arbeidsongeval of beroepsziekte) bespreekt de positie van werkenden die zijn getroffen door een bedrijfsongeval of beroepsziekte en die de daardoor geleden schade gecompenseerd willen zien. Ook zijn analyse luidt dat er gaten zitten in de rechtsbescherming en ook hij draagt voor dit tekortschieten een mogelijke oplossing aan.

Na de rondleiding door de binnentuin is het tijd voor een blik over de veel hogere nationale hagen. Sociale zekerheid wordt vanouds gerekend tot de nationale soevereiniteit, waar ingevolge het subsidiariteitsbeginsel ‘Europa’ niets te zoeken heeft. Dit uitgangspunt is echter eerder een vrome wens van de politiek dan de juridische werkelijkheid. Dat neemt niet weg dat de nationale hagen rond het socialezekerheidsrecht niet alleen hoger zijn, maar ook dichter aangeplant dan de veel lossere afscheidingen tussen de nationale rechtsgebieden. En als er al eens een schaar in de haag wordt gezet, gebeurt dat eerder van buitenaf (EU-regelgeving) of door de nationale rechter, dan door de nationale wetgever. Onder de noemer *Supranationale normstelling, nationale vormgeving* gaat Frans Pennings (Grensoverschrijdend socialezekerheidsrecht: Nederland en het Hof van Justitie) in op de bemoeienis van het EU-Hof met de werknemersverzekeringen, waarbij hij zich beperkt tot het thema coördinatie. Echte botsingen hebben zich hier niet voorgedaan, aldus Pennings. Wel vergt de jurisprudentie van het Hof steeds meer kennis van zaken, creativiteit en dus ook bijscholing, zowel van uitvoeringsinstanties als van rechters die met grensoverschrijdende geschillen geconfronteerd worden. Het lijkt ons – de bijdrage van Fluit indachtig – geen gek idee in die bijscholing ook de diverse procesgemachtigden te betrekken. Eddy Dijt (Socialezekerheidsrecht en

mededingingsrecht) bespreekt de relevantie voor de sociale zekerheid van het (Europese) mededingingsrecht. Beide rechtsgebieden raken elkaar op het moment dat de overheid onderdelen van de uitvoering naar de markt brengt, zoals in de jaren negentig is overwogen ten aanzien van de werknemersverzekeringen en zoals daarna is gebeurd is met de verplichte ziektekostenverzekeringen. Centraal in zijn bijdrage staat de vraag wanneer uitvoerders van dit type arrangementen worden aangemerkt als ‘onderneming’, wanneer ze ‘economische activiteiten’ ontwikkelen en welke consequenties daar dan aan verbonden zijn. Malva Driessen (De internationaalrechtelijke grenzen van re-integratie) sluit het onderdeel af met een inventarisatie van de grenzen die het recht stelt aan de beleidsvrijheid bij het stellen van regels aan werkzoekenden. Haar bijdrage richt zich op twee regelingen aan de onderkant van de arbeidsmarkt, de Wet Werk en Bijstand en de Wet Investeren in Jongeren. Het belang van deze inventarisatie gaat verder dan de twee door haar geselecteerde regelingen. Het raakt tevens aan de plannen van het kabinet-Rutte om alle regelingen aan de onderkant van de arbeidsmarkt – ook de Wajong en de WSW – om te bouwen tot één raamwet à la de WWB.

Een liber amicorum komt niet alleen tot stand door vrienden die een inhoudelijke bijdrage leveren en een redactie die deze beoordeelt en vervolgens indeelt. De redactie bedankt Astrid Ornstein, office manager van het Hugo Sinzheimer Instituut en Sakina Kodad, studentenassistent bij de Leerstoelgroep Arbeidsrecht en Socialezekerheidsrecht, beiden van de Universiteit van Amsterdam, voor het vele werk dat zij hebben verricht om het boek drukklaar te maken. De redactie bedankt Sakina Kodad bovendien voor het samenstellen van de bibliografie van Jaap Riphagen én voor haar titelidee.

Linda Lanting
Saskia Peters
Mies Westerveld